

GUIA PER A L'ÚS NO SEXISTA DE LA LLENGUA

15 FEBRER 2021
V.2

c/ Castelao, 124
08902 L'Hospitalet
Telèfon: 933 32 00 12
E-mail: eduvic@eduvic.coop
www.eduvic.coop

Viure és combatre la peresa

No tot és desar somnis pels calaixos
rodejats d'enemics o bé d'objectes
que subtilment i astuta ens empresonen.

Perquè viure és combatre la peresa
de cada instant i restablir la fonda
dimensió de tota cosa dita.
Podem amb cada gest guanyar nous àmbits
i amb cada mot acréixer l'esperança.
Serem allò que vulguem ser.

MIQUEL MARTÍ I POL

Primer llibre de Bloomsbury, 1982

Índex

PRESENTACIÓ

ESTRATÈGIES I RECURSOS PER A L'ÚS NO SEXISTA DE LA LLENGUA

- L'ÚS DE LA FORMA FEMENINA
- FORMES GENÈRIQUES I ALTRES EXPRESSIONS
- EXPRESSIONS NEUTRES O DESPERSONALITZADES
- FORMES DOBLES I ABREUJADES
- CANVI DE PRONOMS
- NOTA FINAL I INFOGRAFIA

PRESENTACIÓ

Aquesta guia pretén ser una referència estilística pel que fa a l'ús no sexista de la llengua (tant en català com en castellà) en les comunicacions d'EDUVIC. Per fer-la, s'han acarat i adoptat les diferents recomanacions i instruccions de diverses guies d'usos no sexistes de la llengua ja publicades tals com la Guia per a l'ús no sexista del llenguatge a la Universitat Autònoma de Barcelona (2011)¹, la Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya (2011)² i la pròpia que ja venia feta des d'EDUVIC, així com també s'han consultat altres fonts com el Tractament lingüístic del gènere en el departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya³ o l'Ús no sexista de la llengua del departament de Llengua i estil de la UOC^{4 5}.

En català i en castellà, la forma no marcada per defecte és la masculina. Així, en aquestes llengües, se solen utilitzar les formes corresponents al gènere masculí amb valor genèric. Aquesta acceptació del doble valor del gènere masculí específic per als homes i genèric per ambdós gèneres ha comportat molts malentesos al llarg de la història, sent la majoria de vegades en detriment de la dona o perpetuant estereotips i rols masculistes. Així doncs, molts cops l'ús del masculí amb valor genèric oculta o exclou les dones, i dona peu a visions sexistes i androcèntriques que cal evitar. En aquest sentit, en aquesta guia es veuran alternatives a aquestes invisibilitzacions i es traurà profit de les possibilitats que ens proporciona la llengua, sempre flexible i adaptable a l'evolució de la societat. Hem de fer ús de la riquesa del llenguatge i de l'ampli ventall de possibilitats que ens ofereix aquesta per trobar alternatives que responguin a les necessitats de la comunitat que la utilitza i no menystingui a ningú.

Aquest document vol ésser un eina d'ús habitual. El seu objectiu és facilitar la consulta i la resolució de dubtes pel que fa a l'ús d'estratègies i recursos lingüístics en textos i comunicacions per promoure uns usos respectuosos pel que fa al gènere i evitar les discriminacions sexistes que, sobretot, es produeixen de manera involuntària. Tanmateix, el criteri d'aquest document és que la comunicació sigui clara i efectiva. En aquest sentit, es vetlla per mantenir les facilitats en la lectura i la comprensió i, per tant, s'aposta a favor de la naturalitat i la precisió en la tria dels recursos lingüístics. D'aquesta manera, s'ha d'avaluar en cada cas els recursos més adequats per evitar fórmules carregoses, mancades de sentit o que mecanitzin el text.

Per últim, volem aclarir que entenem i acceptem que la llengua no incorpora un sexisme inherent, sinó que rau en els usos consolidats i acceptats segons l'època i la societat que en fa la comunitat de parlants. Així, tot i que acceptem l'ús del masculí amb valor genèric, ja que és perfectament normatiu i propi de la llengua catalana i la llengua castellana i no es pot considerar sexista, en els textos escrits farem ús del femení plural com a neutre ja que portarà implícit la paraula «persones». D'aquesta manera, volem normalitzar el femení com a llenguatge neutral i igualar el seu ús amb el del masculí. No obstant, el femení plural genèric serà l'últim recurs a optar. Aquí s'exposaran estratègies lingüístiques que volen fer visibles a les dones (recursos de visibilitat) i que trobin alternatives possibles al masculí plural genèric (recursos d'evitació).

1 <https://www.uab.cat/doc/llenguatge>

2 <https://gencat.cat/permalink/c2f7c918-5382-11e4-8f3f-000c29cdf219>

3 https://drive.google.com/file/d/1-ZqFICyP9Eoc7r81SGfo_qQklkj2Q5C6/view

4 <https://www.uoc.edu/portal/ca/servei-linguistic/redaccio/tractament-generes/index.html>

5 En el següent enllaç podreu accedir a més guies de llenguatge inclusiu:

<https://xarxanet.org/formacio/recursos/6-guies-una-comunicacio-inclusiva>

ESTRATÈGIES I RECURSOS PER A L'ÚS NO SEXISTA DE LA LLENGUA

1. L'ÚS SEXISTA DE LA LLENGUA

Quan fem referència a una persona en concret, hem d'utilitzar la forma masculina o femenina d'acord amb el gènere d'aquella persona. En el cas dels noms de professions, càrrecs i categories laborals emprarem les formes femenines quan sabem que fan referència específica a les dones. Per saber si existeix la forma femenina, podem consultar el DIEC ⁶ pel català i el DRAE⁷ pel castellà. En cas de no existir, podem posar l'article femení determinat o indeterminat al davant com a element diferenciador (sempre que el mot ho permeti).

- **La síndica*** de greuges
- **La gerent**
- **La ministra**
- **Tres mèdicas**
- **La tècnica** superior
- **La fiscal**a de la Audiencia

Convé tenir en compte que si estem redactant un text que ha de ser vàlid durant un període de temps bastant llarg com, per exemple, una resolució d'atorgament de funcions, és recomanable utilitzar un nom genèric o bé una denominació doble, en previsió que aquell càrrec pugui ser ocupat per una altra persona de diferent gènere en un futur.

Proposem:

- **La direcció** ha d'avisar amb vint dies d'antelació
- Corresponde al **vicerektor o vicerektora** de Economia...

En lloc de:

- La **directora** ha d'avisar amb vint dies d'antelació
- Corresponde a la **vicerektora** de Economia...

En els documents de caràcter formal s'ha d'evitar el tractament de «senyoreta» o «señorita», atès que comporta una discriminació respecte al masculí, que no distingeix entre els homes casats dels que no ho estan.

6 <https://dlc.iec.cat/>

7 <https://dle.rae.es/>

* Els exemples posats en negreta són els usos correctes

2. FORMES GENÈRIQUES I ALTRES EXPRESSIONS

Quan no ens referim a una persona concreta sinó que estem designant indiferentment a individus d'un o altre sexe o una pluralitat de persones d'un mateix grup, estament, professió, etc., podem utilitzar noms de gènere invariable: els coneguts com «mots epicens». Tot i que és recomanable utilitzar paraules col·lectives o construccions metonímiques per designar aquests grups, hem d'anar en compte i no fer-ho de manera indiscriminada, ja que aquesta solució no funciona en tots els contextos.

Observacions: cal promoure uns usos lingüístics que incloguin homes i dones, sobretot en les referències genèriques a professions, oficis, càrrecs o funcions.

- **L'infant, la criatura / La mainada** – El nen /Els nens
- **La persona, l'ésser humà** – L'home
- **L'alumnat** – Els alumnes
- **El professorat tutor** – Els tutors
- **La població immigrant** – Els immigrants
- **Bebé** – Recién nacido
- **El género humano, la humanidad, la gente** – Los hombres
- **La ciudadanía** – Los ciudadanos

L'ús de la paraula «persona» com adjectiu o en una frase subordinada és un bon recurs neutral per evitar designar un conjunt d'individus amb el masculí singular o plural genèric, sobretot en el llenguatge administratiu

- **La persona beneficiària, la persona becada** – El becari
- **La persona que signa** – El signant
- **Les persones adultes** – Els adults
- **Las personas afectadas** – Los afectados
- **La persona responsable de** – El responsable

La paraula «part» és un cas semblant a l'anterior, i s'utilitza sovint en el llenguatge jurídic i administratiu. El mateix pels mots «personal», «cos» o «equip».

- **La part arrendatària** – l'arrendatari
- **El cos mèdic** – Els metges
- **El personal de secretaria** – les secretàries
- **El cuerpo de policía** – Los policíes
- **El equipo de excursionistas** – los excursionistas
- **La parte contratante** – El contratante

Límits:

1. No s'ha de fer un abús de la paraula «persona» com a forma genèrica, ja que sovint va en contra del principi d'economia lingüística i perquè pot complicar a nivell semàntic i sintàctic. Per exemple: En cas de foc, cal seguir les instruccions dels bombers – En cas de foc, cal seguir les instruccions de les persones encarregades de l'extinció d'incendis.
2. Segons l'adjectiu que acompanya el mot «persones» (que poden ser adjectius i substantius alhora) es poden produir problemes d'inequació semàntica. Per exemple: persones treballadores en comptes de treballadors pot donar a entendre que parlem de persones que treballen molt; l'expressió persones consumidores pot suggerir persones que consumeixen en excés.

En el cas de documents legals i normatius, l'ús de formes genèriques és un recurs molt útil quan hem de fer referència a càrrecs unipersonals, com ara òrgans de gestió, i també al conjunt de la població. Com a criteri general, en la redacció de normes preval el càrrec o l'òrgan per sobre la persona concreta que l'ocupa en aquell moment determinat, que pot ser home o dona, pel que no hem de recórrer al masculí general com a norma. Tampoc és recomanable emprar el sistema de separació amb barres, que dificulta la lectura, sinó que és més apropiat mencionar la forma femenina i masculina sencera, sobretot en singular.

- **La sol·licitud s'ha de fer arribar al deganat** – la sol·licitud s'ha de fer arribar al degà
- **La candidatura a la presidència se debe presentar un mes antes de...** – La candidatura a presidente debe presentarse un mes antes de...
- **La decisión debe tomarla la jefatura de la Oficina de Prevención** – La decisión debe tomarla el jefe/a de la Oficina de Prevención
- **Per resolució del director o directora general de Serveis** – Per resolució del director general de Serveis

Límits:

A vegades, els mots col·lectius no poden expressar el mateix que altres fórmules, ja sigui per una qüestió de registre o d'inadequació semàntica.

Exemple: Com millorar l'aprenentatge dels adolescents ≠ Com millorar l'aprenentatge de l'adolescència / La rebel·lia que mostren els adolescents envers els seus progenitors és esgotadora ≠ La rebel·lia que mostra l'adolescència envers els seus progenitors és esgotadora

Observacions:

1. En les referències fetes en plural a col·lectius que poden ser constituïts tant per homes com per dones, també es pot fer servir el masculí plural, ja que té valor genèric
Exemple: ...en les nostres relacions professionals internes amb l'entitat i en les externes amb els clients (usuaris i promotors), el proveïdors i la comunitat en general.
2. Si expressa un concepte, una idea abstracta o no fa referència a una persona concreta, el singular masculí pot tenir un sentit no marcat i ser inclusiu d'homes i dones.

3. EXPRESSIONS NEUTRES O DESPERSONALITZADES

Com hem vist l'apartat anterior, podem substituir les denominacions referides a persones per expressions amb referents no personals, per exemple fent servir construccions en què l'acció, la funció o l'organisme substitueixen a la persona.

- **Amb la col·laboració de...** – Col·laboradors
- **La justícia no sap com tractar aquest cas** – Els jutges no saben com tractar aquest cas
- **Reperto** – Actores
- **Es necesario tener formación en mediación** – Es necesario tenir formació de mediador

4. FORMES DOBLES I ABREUJADES

L'ús de formes dobles abreujades només és adequat en textos breus i esquemàtics.

Pel que fa a les formes senceres o abreujades (subscriptor/a), es poden emprar indistintament en els documents de tipus formulari o enquesta, tot i que les formes senceres tenen l'avantatge que no presenten la paraula femenina com accessòria o afegida, sinó que situen els dos gèneres en un pla d'igualtat. Si optem per fer servir les formes senceres, és recomanable alterar l'ordre de les formes al llarg del text.

- Mares i pares
- El rector o la rectora

Quan fem ús d'aquest format, haurem d'utilitzar sempre una única forma d'adjectiu o de participi, també en els casos en singular. Amb els articles, en canvi, és convenient no ometre cap dels dos que precedeixen els substantius quan aquests es coordinen amb la conjunció «i/y», mentre que quan ho fan amb la conjunció «o» és recomanable duplicar el nom però no l'article.

- **El síndic o síndica de greuges és escollit** – El síndic o la síndica de greuges són escollits
- **Los becarios y las becarias seleccionados** – Los becarios y becarias seleccionados

En cas que el text no ens ho permeti o no considerem adient emprar la fórmula doble, també tenim l'opció de substituir les paraules, per exemple els tractament protocol·laris a les cartes, per formes neutres sense variació de gènere. Aquestes expressions també poden ser útils per altres textos esquemàtics, com ara llistes, taules o gràfics. En qualsevol cas, el símbol «@» és inadmissible.

- **Nom:** - Sr. Sra.:
- **Cognoms i nom:** - El/la sol·licitant:
- **Con el grado de:** - Graduado/a en:
- **País de origen:** - Originario/a de:

En definitiva, el recurs de les formes dobles és una solució que resulta especialment útil en les salutacions de circulars i cartes de destinataris múltiples o indeterminats, així com en formularis o impresos. Tot i així, sempre que sigui possible intentarem utilitzar recursos més «econòmics» i naturals, com expressions neutres o despersonalitzades (veure apartat 3).

Límits:

En textos llargs, o quan les exigències del text no ho permetin, no s'ha de fer abús de les formes dobles. D'una banda, perquè dificulten la lectura del text i carreguen i, de l'altra, perquè poden generar contrasentits si no s'utilitzen amb coherència.

Observacions:

Pel que fa a les terminacions abreujades de la forma femenina, el mètode més habitual per obtenir-les en català i en castellà és el següent: si presenta variacions gràfiques (lletres, accents o dièresis) respecte a la forma masculina corresponent, es formen amb totes les lletres que hi ha a partir de la vocal tònica de la paraula, inclosa aquesta (advocat/ada; psicòleg/òloga; degà/ana, etc.). Si no presenta variacions gràfiques respecte a la masculina, aquella es forma amb la darrera vocal en tots els casos (senyor/a; alumne/a; president/a; company/a, etc.). Respecte els plurals, s'escriu la terminació del femení plural a partir de la vocal tònica (secretari/àries; professors/ores; directores/oras, etc.)

Tant per singulars com per a plurals, en el cas de masculins monosíl·labs o quan l'estalvi d'espai no és significatiu, la forma femenina s'ha de reproduir sencera (rei/reina; nois/noies; soci/sòcia; actor/actriz, etc.)

5 CANVI DE PRONOMS

En determinats casos, alguns pronoms amb marca de gènere poden ser substituïts per altres sense marca de gènere.

En català, a diferència del castellà, el tractament de vós té l'avantatge que presenta la mateixa forma tant pel femení com pel masculí, en singular i en plural, permetent així l'ús d'un llenguatge igualitari de manera fluida i natural. Així, aquest tractament serà l'utilitzat preferentment no només en la documentació administrativa, sinó també en qualsevol document dirigit a estudiants, al personal, al públic en general, etc.

- **Em plau convidar-vos (a vós)** – Em plau convidar-lo (a vostè)
- **¡Quien venga tendrá premio!** - ¡Los que vengan tendrán premio!
- **Todo el mundo aplaudió** – Todos aplaudieron

De vegades, el recurs més eficient és realitzar petits canvis en la redacció que no alterin el significat inicial del text, depenent sempre de cada context.

Per exemple:

- Canviar els determinants amb marca de gènere per un pronom o altre determinant que no en tingui:
 - **El coneixement implícit que té qualsevol parlant** – El coneixement implícit que té el parlant
 - **Cada estudiante recibirá** – El estudiante recibirá
- Buscar adjectius o substantius invariables
 - **El carnet de l'estudiant** – El carnet de l'alumne
 - **Barcelona tiene más de 1 millón y medio de habitantes** – Barcelona tiene más de 1 millón y medio de ciudadanos
- Efectuar canvis de redacció en relació amb la pronominalització:
 - **Tratan de entenderse mutuamente** – Tratan de entenderse entre ellos
 - **Quien solicite el puesto** – El solicitante
- Utilitza la passiva pronominal (o passiva reflexa)
 - **Hem de procurar que es participi en les activitats** – Hem de procurar que els nois participin en les activitats
 - **La vacante para la que se entrevistó** – La vacante para la que fue entrevistado
- Fer ús del verb en comptes de l'adjectiu o el nom:
 - **Cal decidir qui coordinarà les pràctiques** – Cal decidir qui serà el coordinador de les pràctiques
 - **No sabemos quién participará primero** – No sabemos quién será el primer principiante
- Passar la veu passiva a l'activa
 - **Opció c: he respost que hi tenia interès (o que m'interessava)** – Opció c: he respost que hi estava interessat
 - **Tener la obligación de cumplir un deber** – Estar obligado a cumplir un deber
- Simplificar la redacció
 - **Permite una lectura más fácil** – Permite una lectura más fácil a los niños
 - **Elecciones por sufragio** – Elecciones por sufragio de los electores

NOTA FINAL

La llengua canvia i s'adapta a la nostra realitat social. Evoluciona segons l'època per adaptar-se a les necessitats comunicatives dels seus parlants. En aquest sentit, les gramàtiques i els diccionaris adapten o rebutgen normes que abans es consideraven aptes o errors.

Actualment, la nostra societat reclama noves concepcions i acceptacions de múltiples identitats de gènere i també igualtat entre els sexes. És per això que s'ha preparat aquesta guia, ja que des d'EDUVIC tenim el ferm compromís de participar en el canvi i obertura cap la igualtat i integració de la diversitat. En aquest sentit, cal remarcar que aquesta guia no és definitiva, sinó que haurà d'estar subjecta a múltiples canvis i revisions d'acord amb el context social que es vagi presentant.

NO PERPETUÏS ROLS DE GÈNERE

Recorda que no hi ha professions masculines o femenines, no associïs certes tasques a les dones.

Les dones de la neteja → El personal de neteja

RELACIONS AFECTIVES

No especifiquis gènere quan ens referim a les relacions afectives.

Les seves dones → Les seves parelles

COMPTE AMB ELS ESTEREOTIPTS!

Vigila les expressions amb connotacions sexistes perquè són discriminatòries i generen desigualtat.

Ho fa tan bé com un home
Planxa com una dona

EVITA L'ÚS DEL MASCULÍ GENÈRIC

Utilitza els noms de gènere invariable, expressions neutres despersonalitzades o si no es pot, afegeix la paraula *persona*, *cos*, *equip* o *part*

L'home → La persona, l'ésser humà

ÚS DEL LLENGUATGE INCLUSIU

UTILITZA ELS DOS GÈNERES

Desdobra el terme en els noms de professions, càrrecs i categories laborals.

Els metges i metgesses - mares i pares

CANVIA LA REDACCIÓ (I)

Utilitza formes no personals, el pronom *es* o mots com *tothom*, *algú*, *cadascú*, *qualsevol* o *qui*.

El sol·licitant ha d'omplir → Cal omplir/s'ha d'omplir

Tots fan el que volen → Tothom fa el que vol

CANVIA LA REDACCIÓ (II)

Fes ús de perifrasis per no concretar el subjecte

Molt agraïts → Us agraïm

CANVIA LA REDACCIÓ (III)

Modifica la fórmula "estar + adjectiu" per un substantiu

Han estat premiats → Han rebut un premi

A EDUVIC hem decidit que...

...tot i que acceptem l'ús del masculí amb valor genèric, ja que és normativament correcte i propi de la llengua catalana i no es pot considerar sexista, en els textos escrits farem ús del femení plural com a neutre ja que portarà implícit la paraula «persones». D'aquesta manera, volem normalitzar el femení com a llenguatge neutral i igualar el seu ús amb el del masculí. No obstant, el femení plural genèric serà l'últim recurs a optar.

És molt important que, quan ens comuniquem, fomentem la participació femenina i promovem les relacions igualitàries. Així corregirem la tendència a un enfocament androcèntric dels relats.

**SIGUES TU PART DEL CANVI,
FES ÚS DEL LLENGUATGE INCLUSIU**

Connecta amb nosaltres

www.eduvic.coop

eduvic@eduvic.coop

**TOTES AMB EL LLENGUATGE
INCLUSIU!**